

Paitití

Op de dag dat hij terugkeerde van Nanga Parbat (met verpletterende beelden, zoveel schoonheid was niet menselijk), vertelde papa tijdens het avondeten dat de bergsport hem te technisch was geworden en verwijderd raakte van zijn essentie, dat hij ermee ophield. Mama glimlachte schaapachtig toen ze het hoorde, ervan uitgaand dat zijn woorden een belofte inhielden, maar ze hield haar mond om hem niet te onderbreken. De eenwording met de natuur, daar gaat het om, vervolgde hij, zijn baard langer dan ooit en net zo donker als zijn ietwat verwilderde ogen, de kans om godverlaten oorden te bereiken, daar gaat het om. Of nee, niet godverlaten, corrigeerde hij zichzelf, nog maar net thuis maar alweer aan het begin van zo'n monoloog die urenlang kon duren, voordat de stilte en de hang naar een nieuw avontuur weer toenamen: het zijn nou juist de plekken waar je Hem tegenkomt, waar God uitrust van de verdorven, on-dankbare mens.

Monika en Trixi hingen al aan zijn lippen, om over mama nog maar te zwijgen. Wij waren zijn clan, degenen die thuis op hem wachtten, tot voor kort altijd in München maar sinds anderhalf jaar in La Paz. Weggaan, dat kon papa goed, weggaan maar ook terugkomen, tot hij was aangesterkt en weer vertrok, als een soldaat in een eeuwigdurende oorlog. Meestal gebeurde dat na een paar maanden van rust. Dit keer vertelde hij, direct nadat hij zich had beklaagd over de bergsport en met zijn mond nog halfvol, dat hij op zoek wilde naar Paitití, een oude Incastad die diep in het Amazonewoud verscholen lag. De stad is al eeuwen niet meer gezien, zei hij, en het was pijnlijk te constateren dat mama's hoop van zo'n korte duur was geweest. De Inca's hebben er talloze goudschat-ten verborgen voor de hebzucht van de veroveraars, voegde hij eraan toe, maar dat vond hij nog het minst interessant, zijn enige schat was het vinden van de ruines van die stad. Op de terugweg van Nanga Parbat had hij, tijdens een cruciale tussenstop in São Paulo, de financiering en de uitrusting in elk geval alvast geregeld. Machu Picchu is ook heel lang onopgemerkt gebleven, zei hij, tot die dappere Hiram Bingham het ontdekte.

Papa kende wel duizend ontdekkingsreizigers bij naam. Ik niet. Ik zat in mijn laatste schooljaar en had wel wat anders aan mijn hoofd, wat ik daarna ging doen, bijvoorbeeld. La Paz was best leuk, maar het was een chaotische stad en we bleven er vreemden,

mensen uit een andere wereld, een ouderwetse, koude wereld. Toch hadden we er, na een maandenlange worsteling met onder meer die vervloekte taal, onze draai kunnen vinden. Mama sprak amper Spaans, maar mijn zussen beheersten het steeds beter en ook mij ging het vrij probleemloos af. Mijn tweede optie was teruggaan naar München. Dat Monika hetzelfde overwoog, maakte de keuze voor mij minder aantrekkelijk, want in dat geval kwamen we misschien bij elkaar in huis te wonen. Ze was pas achttien geworden, had net eindexamen gedaan en was verwarder en bozer dan ooit. Door haar zenuwtoevallen draaide alles nog meer om haar dan het al deed en moesten Trixi en ik het met een bijrol stellen, ongeveer zoals mama ten opzichte van papa. Het was heel naar haar over de vloer te zien kronkelen, dat zal ik niet ontkennen. Het was aangrijpend, om niet te zeggen angstaanjagend, de laatste keer hadden we haar zelfs moeten vastbinden. Wist papa dat al? Had mama hem erover geschreven? Had ze het hem voor het avondeten verteld, toen ze even alleen op hun slaapkamer waren? Al maanden vroeg mama of ze niet eens naar een psychiater of internist moest, maar Monika wuifde de kwestie weg (er is niks aan de hand, zei ze, laat me toch) en weigerde pertinent.

Hoe het ook zij, tien dagen na papa's thuiskomst voegde zich bij de innerlijke puinhoop van mijn zus het volgende probleem: de Braziliaanse archeologen op wie papa zat te wachten, lieten weten dat ze de

expeditie moesten uitstellen. Hij begreep de reden niet of voelde zich persoonlijk beledigd, en de dagen daarna was het huis te klein. Hij voerde eindeloze telefoongesprekken, smiet keihard met de deuren, hij dreigde en schreeuwde. Tussen het bellen door loeide hij als een gekooid beest, als een man die alles kwijt is. Vanwege de schoolvakantie was er voor ons geen ontkomen aan zijn lijdensweg. Toen we hem op een middag in de tuin aan het helpen waren, vroeg hij Monika of ze met hem meeding. Mijn zus wist nog niet of ze wilde studeren, wat ze wilde studeren en waar ze dat ging doen als het zover zou komen. Ze was bovendien degene die het meest sceptisch was geweest over het besluit om ons in Bolivia te vestigen. Zelfs op de boot had ze er nog over doorgezeurd. We kunnen toch niet zomaar een heel leven achter ons laten, zei ze, voordat de driftbui losbarstte, zoiets doe je toch niet? Het is maar weinig mensen gegeven om helemaal opnieuw te kunnen beginnen, zei papa. Maar dat kan helemaal niet, kapte mijn zus hem af, en weggaan is voor lafaards. Op zulke woorden reageerde hij met zwijgen, een zwijgen dat als een rode lap op een stier werkte, tot voor hem de maat vol was en mama tegen Trixi en mij zei dat we maar een stukje over het dek moesten gaan wandelen terwijl zij verder ruzieden, soms urenlang. Later, bij aankomst in La Paz, begreep ik beter waar mijn zus zo bang voor was. Niets kwam ons bekend voor (kinderen bedelden op straat, indianen liepen met enorme

vrachten op hun rug, overal stonden half afgebouwde huizen) en over het algemeen zag alles er vies en armoedig uit. Toen we een paar maanden later inmiddels in de buurt van het centrum woonden en papa al naar Nanga Parbat was vertrokken, waren Monika's zenuwtoevallen begonnen. Sindsdien was er meer dan een jaar verstreken. En nu in de tuin was ze, tot mijn stomme verbazing, meteen op zijn voorstel ingegaan.

Papa dacht natuurlijk twee vliegen in één klap te slaan: hij wilde zich verzekeren van Monika's hulp bij de expeditie, die hij, zo bleek, geen moment langer wilde uitstellen, en haar tevens weggeleiden van haar demonen en onzekerheden. Nadat ik hem vol ongelof had aangehoord, zei ik dat hij mij ook mee moest nemen. Jij zit nog op school, trut, sneerde mijn zus. Ik kan best een paar maanden missen, antwoordde ik heel kalm, waarna ik me weer tot papa richtte. Zo'n reis kan veel betekenen voor mijn leven, zei ik, dat moet jij toch weten. Hoe was het eigenlijk voor hem om na zo'n lange periode in onherbergzaam natuurgebied, slechts omringd door mannen zoals hijzelf, weer thuis te komen? Was er iets gebeurd waar wij geen weet van hadden en wilde hij daarom niet meer klimmen? En wat wilde hij eigenlijk met dat Paitití? En ikzelf? Enkel niet naar school hoeven? Me uniek voelen tegenover mijn vriendinnen, die groen zouden zien van jaloezie als ze dit zouden horen? Niet achterblijven bij Monika? Alsof hij dit allemaal al had zien

aankomen, inclusief de vragen die ik mezelf stelde, verscheen er terwijl hij knikte een vreemde glimlach op papa's gezicht. Mijn hart stond stil, ik keek mijn zus aan, zij keek mij aan en we wisten allebei niet meer wat we moesten zeggen. Volgens mij vonden we het doodeng dat het nu menens was.

Een goede voorbereiding is noodzakelijk, zei hij na een poosje. Onder elkaar spraken we Duits, de enkele keer dat het in het Spaans moest voelde dat onecht aan. Het werd donker, we moesten zo naar binnen. Het onkruid was gewied en we hoefden alleen de jutezak nog dicht te knopen en weg te gooien. Qua uitrusting zijn we tot in de puntjes voorbereid, zei hij, we hebben muggenbestendige kleding, radiotelegrafie-apparatuur, aluminium ladders, speciale beschermhoezen voor het celluloid, een fantastische camera, we hebben genoeg om helemaal naar het einde van de wereld te gaan. Hij had die spullen kunnen aanschaffen dankzij de steun van een Boliviaans ministerie en het Braziliaanse onderzoeksinstituut, dat ermee had ingestemd hem zonder hun eigen mensen te laten vertrekken. Hier ligt de toekomst, had ze hem de afgelopen dagen meer dan eens horen zeggen, Europa heeft zijn kans laten liggen, nu is het de beurt aan dit soort landen. In eigen land werd hij uitgespuugd en de minachting was wederzijds, hoeveel de Duitse filmkunst ook aan hem te danken had. In Leni Riefenstahls be-roemde film over de Olympische Spelen in Berlijn was papa de eerste cameraman geweest die onder water

had gefilmd en een aantal ongelooflijke luchtshots had genomen. Ook had hij jarenlang indrukwekkende oorlogsfoto's gemaakt. Iedereen wist dat, wij beter dan wie ook, niet voor niets hadden we een nieuw leven op een ander continent moeten beginnen. Qua uitrusting zijn we goed voorbereid, herhaalde hij in de tuin nog eens terwijl hij de jutezak over zijn schouder gooide, maar logistiek, mentaal en fysiek nog niet, laat staan spiritueel. Wist mama hiervan? Hadden ze het er al over gehad? Zouden we zonder haar goedkeuring vertrekken? Makkelijk zal het niet worden, zei hij, dat heeft niemand gezegd, niet voor jullie en niet voor mij, maar Paitití zullen we vinden. Paitití ligt al eeuwen op ons te wachten, zei hij, en we zullen er komen, koste wat het kost.

Drie weken later was het nieuwe expeditieteam compleet en klaar voor vertrek. Uiteraard had papa de leiding. Hij was geen archeoloog, dat was niemand in de groep, maar dat maakte niet uit, voorlopig niet althans. Rudi Braun had al eerder soortgelijke avonturen ondernomen (hij was net terug uit El Chaco), leek nergens aan gebonden en wist heel goed wie papa was, dus hij was vrij snel overtuigd. Ik was meteen smoorverliefd en prees mezelf gelukkig dat ik erbij was. Mejuffrouw Burgl, entomoloog van beroep, was al maanden in Bolivia gevestigd, waar ze een insectensoort bestudeerde. Zij zou met allerlei dingen helpen en daarnaast monsters verzamelen. Tot slot

zouden Monika en ik nog een hele rits taken op ons nemen, waaronder papa assisteren bij de opnames voor een documentaire waartoe hij zich verplicht had.

We reisden in een volkswagenbusje tot we niet meer verder konden. Het busje was traag, misschien door de vele bagage. Die eerste dag kwamen we langs Balca en Chacaltaya en stopten we onderweg regelmatig, zodat hij kon filmen of foto's maken. Hij had ons van tevoren geleerd hoe we hem moesten helpen en inmiddels konden we in een handomdraai een statief opzetten, kenden we de lenzen uit ons hoofd, wisten we precies hoe de camera werkte. 's Avonds laat arriveerden we in Sorata, waar we belabberd sliepen, opgepakt in een gehuurd kamertje. De volgende ochtend vroeg stonden er vijftwintig ezels voor ons klaar, die we stuk voor stuk met exact zesenvertig kilo belaadden, want papa had gezegd dat ze met meer niet vooruitkwamen. Het hagelde en het was stervenskoud, tien keer zo koud als in de stad. We moesten op vijfduizend meter hoogte de Cordillera Real oversteken. Ademhalen ging al moeizaam, laat staan met een zware rugzak en een bevroren gezicht.

Onderweg kwamen we langs talloze steenmannetjes, hoopjes gladde keien die zo waren opgestapeld dat ze tegen de barre weersomstandigheden bestand waren. Elke keer als we er een tegenkwamen, strooiden de ezeldrijvers er cocablaadjes omheen en prevelden een gebed in het Aymara. Een van hen vertelde

me dat ze een eerbetoon waren aan Pachamama, de godin van de aarde, en de berggeesten gunstig moesten stemmen. Ik kon hem slecht verstaan omdat hij een bal cocabladeren in zijn mond had, een gewoonte die hij met zijn collega's deelde. Urenlang kauwden ze het sap uit de blaadjes en haalden daar kracht uit. Op de bergtop stonden nieuwe muilieren te wachten. De voorman wilde papa meer laten betalen dan afgesproken met het argument dat zijn mannen niet tevreden waren en ze stonden wel een uur te onderhandelen. Als hij nerveus werd gooide papa al zijn talen door elkaar, waardoor hij nog moeilijker te verstaan was. Hij sprak Duits, Beiers, Italiaans en Engels door elkaar, wat resulteerde in een onmogelijke woordenbrij. Ik bood aan om te tolken, maar hij weigerde mijn hulp. Uiteindelijk schoot hij er drieduizend peso bij in.

Uren later doken er een paar schimmige types op die in Tipuani goud gingen zoeken. Papa stelde zich dit keer anders op en Rudi, die eerst nog op de groep vooruitliep, schoot hem te hulp. Ik vond dat zo dapper dat ik rilde van opwinding, of misschien kwam het door de wind die opstak. Er mocht geen muilezel achteropraken. In een poging te helpen telde ik ze steeds opnieuw, maar ik kwam nooit verder dan dertien of veertien, tenzij ik ergens anders ging staan, wat gezien de toestand van het pad niet verstandig was. Af en toe stelden de struikrovers een vraag, maar ze waren vooral verontrustend stil. Ik bereidde me al voor

op het ergste (dat ze samen met de ezeldrijvers onze spullen meenamen, dat we aan stukken werden gesneden), maar na een halfuur wensten ze ons succes en liepen weer verder. Het werd al donker toen we in Yani aankwamen. De kleine lemen huisjes leken wel boven op elkaar gestapeld, ik had nog nooit zoiets gezien. Het was een naargeestig dorpje. Kinderen liepen op blote voeten over zandweggetjes, sommige met een gezicht vol snottebellen. Ze staarden ons aan alsof we geestverschijningen waren en groetten niet terug. Het was een wonder dat ze niet omkwamen van de kou. De problemen begonnen weer toen een paar ezeldrijvers met hun dieren waren verdwenen en er bij aankomst nog maar zes of zeven over waren. Papa werd woest, de voorman zei dat ze naar huis waren en de volgende ochtend vroeg weer terug zouden zijn. Na weer een woordenwisseling werden ze teruggeroepen. Niet lang daarna stond de bagage onder een stuk zeil op de binnenplaats. De dorpelingen zwierven om het huis, zich ongetwijfeld afvragend wie we waren en wat we daar deden. Papa vertrouwde het niet en zette ons op de uitkijk. Monika bood zich als eerste aan, gewapend met haar gaspistool. Mevrouw Burgl en ik kookten, terwijl Rudi en papa de kamer waar we zouden slapen ontsmetten. Het huis had een strodak en lemen muren en was vanbinnen behangen met oude kranten, waarvan sommige nog uit de jaren veertig dateerden.

Rond middernacht werd ik gewekt door Rudi, die